

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“จิตตมล — เครื่องเศร้าหมองของจิต, มลทินของจิต”

จิตตมล อ่านตามภาษาบาลีว่า จิต - ตะ - มะ - ละ มาจากคำว่า จิตต (สภาพธรรมที่เป็นใหญ่เป็นประธานในการรู้แจ้งอารมณ์,จิต) กับคำว่า มล (มลทิน, สิ่งสกปรก, สิ่งที่ทำให้เศร้าหมอง) รวมกันเป็น **จิตตมล** แปลว่า **เครื่องเศร้าหมองของจิต, มลทินของจิต** แสดงถึงความสกปรก ความไม่สะอาด คือ กิเลส ซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต เป็นสิ่งสกปรกของจิต ทำให้จิตเศร้าหมอง ทำให้จิตถูกแปดเปื้อนด้วยของไม่สะอาด ซึ่งมีจริงๆ เป็นธรรมที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย และก็มีมากบ้าง น้อยบ้าง ตามการสะสมของแต่ละบุคคล แต่ขึ้นชื่อว่ากิเลสทั้งหลาย ไม่ว่าจะมากหรือน้อย ก็ไม่มีประโยชน์ใดๆ เลยทั้งสิ้น มีแต่โทษเท่านั้น ตามข้อความในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก หริตจชาดก ดังนี้

“ดูกร ภิกษุ ธรรมดากิเลส ย่อมไม่มีความขึ้นบาน เพราะขจัดคุณความดี มีแต่จะให้ตกนรก”

ข้อความในปรมัตถทีปนี อรรถกถา พระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ มลสูตร แสดงความจริงว่า มลทินของจิตคือกิเลส นั้น จะต้องนำออกไปด้วยอริยมรรค เท่านั้น ดังนี้

“มลทินของร่างกาย ได้แก่ เหนื่อโคลเป็นต้น เกิดแล้วในร่างกาย และละอองธุลีที่ปลิวมาจับอยู่ในร่างกายนั้น มลทินนั้น จะนำออกไปได้ ก็ด้วยน้ำ แต่สังกิเลส (เครื่องเศร้าหมองพร้อมของจิต) หาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะสังกิเลส มี รากะ เป็นต้น ที่เป็นมลทินของจิต จะนำออกไปได้ ด้วยพระอริยมรรคเท่านั้น”

ชีวิตประจำวันของบุคคลผู้ที่ยังเป็นปุถุชน หนาแน่นไปด้วยกิเลส อกุศลย่อมเกิดขึ้นเป็นส่วนมาก **กุศลเกิดน้อยมากถ้าเทียบกับอกุศล** ซึ่งไม่ใช่เฉพาะในวันนี้ ในชาตินี้เท่านั้น แต่ว่าได้เป็นอย่างนี้มานานแล้วในสังสารวัฏฏ์ เพราะได้สะสมกิเลสอย่างมากนับชาติไม่ถ้วน จึงเป็นผู้ถูกกิเลสครอบงำอยู่ตลอด ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายและทางใจ กิเลสทั้งหลาย มีโลภะ โทสะโมหะ เป็นต้น เป็นสภาพธรรมที่มีโทษ ไม่มีประโยชน์ใดๆ เลยทั้งสิ้น เป็นมลทินคือเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต กิเลสทุกประเภทเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต เมื่อกิเลสเกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ก็ทำให้จิตเศร้าหมอง และยังจัดหรือทำลายซึ่งกุศลธรรม กุศลธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นเป็นไปในขณะนั้นได้เลย และถ้ามีกำลังถึงกับล่วงเป็นทุจริตกรรมประทุษร้าย เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน ก็เป็นเหตุให้เกิดผลที่ไม่ดีในภายหน้า มีการเกิดในอบายภูมิ ได้รับความทุกข์

ความเดือดร้อนมากมาย เป็นต้น เพราะสภาพธรรมฝ่ายที่ไม่ดีนั้น ให้ผลเป็นทุกข์เท่านั้น จะนำมาซึ่งผลที่ดีไม่ได้เลย

เมื่อโลภะเกิดขึ้น ก็ติดข้องในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ไม่ปล่อย ไม่สละ ไม่ยอมให้จิตเป็นกุศล และ ไม่ปล่อยให้ออกไปจากสังสารวัฏด้วย **ขณะที่โทสะเกิดขึ้น คุณความดีเกิดไม่ได้ จิตของผู้ถูกโทสะครอบงำ ย่อมไม่น้อมไปสู่กุศลธรรมเลย มีแต่ความขุ่นข้องหมองใจ ไม่พอใจ เมื่อสะสมมีกำลังมากขึ้น ก็สามารถล่วงเป็นทุจริตกรรมประทุษร้ายเบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนหรือถึงกับสิ้นชีวิตได้** ส่วนโมหะ เป็นกิเลสที่เกิดร่วมกับอกุศลจิตทุกประเภท ไม่มีเว้นเลย ขณะที่โมหะเกิดขึ้น ขณะนั้นมีมืดมิด ไม่สามารถรู้สภาพธรรมที่มีจริงตามความเป็นจริงได้ ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี ไม่รู้ว่าอะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ และตราบติดที่ยังมีโมหะอยู่ก็ยังไม่ยอมปล่อยวางไป ในสังสารวัฏต่อไป นี้เพียง ๓ ประเภทใหญ่ๆ ที่เป็นมลทินของจิต แต่เมื่อกกล่าวโดยประมวลแล้ว กิเลสทุกประเภท กล่าวคือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ (ความสำคัญตน) มิจฉาทิฎฐิ (ความเห็นผิด) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัยในสภาพธรรม) อหิริกะ (ความไม่ละอายต่ออกุศลธรรม) อนัตตตัปปะ (ความไม่เกรงกลัวต่ออกุศลธรรม) อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน ความไม่สงบ) และ ถีนะ (ความท้อแท้ ท้อถอย หดหู่) เป็นมลทินของจิต เพราะเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต ทำให้จิตไม่สะอาด และยังขัดขวาง ตัดรอนโอกาสแห่งกุศลธรรมอีกด้วย

ที่น่าพิจารณา คือ บุคคลบางคนเป็นผู้รักความสะอาดทางกาย เป็นผู้ที่รังเกียจความสกปรกทางกายมาก แต่ว่าลึ้มคิดว่า ขณะใดที่กิเลสเกิดขึ้น ขณะนั้นสกปรกหรือว่าน่ารังเกียจยิ่งกว่าความสกปรกทางกาย **กิเลสเกิดกับจิตขณะใด ก็ทำให้จิตขณะนั้นเป็นอกุศล ไม่มีประโยชน์ใดๆ เลยแม้แต่น้อย** ในชีวิตประจำวันอกุศลจิตเกิดขึ้นเป็นไปมากทีเดียว นี่คือความเป็นจริงของธรรมฝ่ายที่ไม่ดี ซึ่งเป็นอกุศลธรรม เป็นธรรมที่มีจริงๆ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ก่อนการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีผู้ที่ให้ทาน รักษาศีล งดเว้นจากทุจริตต่างๆ และเจริญสมณภาวนา (การอบรมเจริญความสงบของจิต)จนถึงอุปमानขั้นสูงสุด สามารถระงับหรือข่มกิเลสได้ด้วยกำลังของความสงบของจิต แต่ไม่มีใครสามารถดับกิเลสได้ เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพระบารมี ตลอดระยะเวลา ๔ อสงไขยแสนกัปมาแล้ว เมื่อครั้งที่ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ จึงทรงตรัสรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้วก็ได้ทรงแสดงหนทางคือการอบรมเจริญปัญญาเพื่อเข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงจนกระทั่งสามารถดับกิเลสได้ตามลำดับขั้นแก่พุทธบริษัท จึงมีพระอริยสงฆ์สาวก ผู้รู้แจ้งอริยสัจธรรมดับกิเลสได้ตามลำดับขั้น เป็นจำนวนมาก ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ถ้าหากพุทธบริษัทยังไม่สามารถรู้แจ้งธรรมในชาตินั้นได้ ก็สะสมเป็นอุปนิสัยที่ดีที่จะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากพระธรรมยิ่งขึ้นต่อไปในภายหน้า

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ละเอียด ลึกซึ่งเป็นอย่างยิ่ง เพราะทรงแสดงถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ทรงตรัสรู้ โดยทรงประจักษ์แจ้งตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้นๆ ถ้าผู้ใดไม่ศึกษาพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงไว้โดยละเอียดให้เข้าใจอย่างถูกต้องแล้ว ก็ย่อมไม่สามารถมีปัญญาที่จะประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมและดับกิเลสได้ ยังไม่พ้นจากเครื่องเศร้าหมองของจิต

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ตลอด ๔๕ พรรษา เป็นคำสอนที่ประเสริฐยิ่ง เป็นไปเพื่อปัญญาความเข้าใจถูกเห็นถูกโดยตลอด เพื่อให้พุทธบริษัทได้เห็นโทษเห็นภัยของกิเลส เพื่อรู้จักตนเองตามความเป็นจริงว่ายังเป็นผู้มากไปด้วยกิเลส ซึ่งจะทำให้เป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิตประจำวัน เพื่อจะได้ขัดเกลาละคลายสิ่งที่เป็นมลทินของจิต ด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเริ่มจากการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม บ่อยๆ เนื่องจาก ค่อยๆ สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปที่ละเล็กทีละน้อย บุคคลผู้เห็นประโยชน์ของพระธรรม ก็จะดำรงมั่นในหนทางแห่งการอบรมเจริญปัญญา ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้สัวโลกพ้นจากมลทินคือกิเลสอันเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิตได้ในที่สุด

ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗